

FÜÜSILISE ISIKU VÕLGADE ÜMBERKUJUNDAMINE

Koostanud **Andres Siigur**, Tark Grunte Sutkiene

Alates 2011. aasta 5. aprillist saab makseraskustes inimene taotleda enda võlgade ümberkujundamist. Inimene on makseraskustes, kui ta ei suuda või tõenäoliselt ei suuda täita oma kohustusi nende sissenõutavaks muutmise ajal.

Millised on võlgade ümberkujundamise eesmärgid?

Võlgade ümberkujundamise eesmärgiks on ületada tekkinud makseraskused ja vältida pankrotimenetlust. Võlad kujundatakse ümber kohtu poolt kinnitatava ümberkujundamiskavaga.

Millisel viisil saab võlgu ümber kujundada?

Ümberkujundamise menetluse raames saab inimese võlad kujundada ümber nende täitmise tähtaja pikendamise, osadena täitmise võimaldamise või võlgade vähendamise teel. Siiski ei saa taotleda elatisnõuete ja tahtliku õigusvastase teoga tekitatud kahju hüvitamise nõuete vähendamist.

Milliseid võlgu saab ümber kujundada?

Ümber kujundada on võimalik ainult rahalisi võlgu, st kohustusi, mis seisnevad raha maksmises. Üldjuhul saab inimene taotleda ainult sissenõutavaks muutunud võlgade ümberkujundamist.

Pandiga tagatud võlgu saab ümber kujundada üksnes juhul, kui võlausaldaja sellega nõustub. See põhimõte kehtib ka siis, kui pantija on kolmas isik (st mitte võlgnik ise). See põhimõte ei välista ega piira aga pandi realiseerimise järel ülejääva võla ümberkujundamist üldises korras.

Kuidas saab ümber kujundada tulevase võlgu, mis ei ole veel muutunud sissenõutavaks?

Erandina on võimalik ümber kujundada kestvuslepingutest (nt krediidleping ja liisingleping) tulenevaid võlgu, mis ei ole ümberkujundamisavalduse kohtule esitamise ajaks veel muutunud sissenõutavaks.

Kestvuslepingutest tulenevaid võlgu saab ümber kujundada järgmistel viisidel:

1) **Kestvuslepingu lõpetamine ümberkujundamiskava alusel.**

Selle võimaluse kasutamisel lõpetatakse võlgniku poolt enne ümberkujundamise avalduse kohtule esitamist sõlmitud krediidleping või muu kestvusleping, millest tuleneb võlgnikule rahalisi kohustusi, mis muutuvad sissenõutavaks pärast ümberkujundamise avalduse esitamist. Nimetatud juhul saab ümber kujundada vasta-va kestvuslepingu lõppemisel tekkivad kohustused. Seda võimalust saab kasutada näiteks koormavate laenulepingute ja liisinglepingute lõpetamiseks;

2) **Ühe aasta jooksul sissenõutavaks muutuvate võlgade ümberkujundamine.**

Selle võimaluse kohaselt saab ümber kujundada krediidlepingust tulenevad kohustused, mis muutuvad sissenõutavaks ühe aasta jooksul ümberkujundamiskava kinnitamisest arvates. Seda võimalust on mõttekas kasutada eelkõige siis, kui inimese makseraskused on pigem ajutised (nt ta kaotab töö, kuid uue töö leidmine lähiajal on pigem võimalik). Selle võimaluse kasutamisel on aga oluline tähele panna, et:

- ümber saab kujundada ainult krediitilepingutest (nt laenuleping, liisingleping jne) tulenevaid võlgu;
- neid võlgu saab ümber kujundada üksnes võla maksmise tähtaja pikendamise või võla osadena maksmise võimaldamise teel;
- kui sel viisil soovitakse ümber kujundada liisinglepingust tulenevaid võlgu, võib liisinguandja ühe nädala jooksul ümberkujundamiskava kinnitamisest arvates liisinglepingu erakorraliselt üles öelda (selliseks puhuks võib ümberkujundamiskavas ette näha ka lepingu erakorralise ülesütlemise tagajärjel tekkivate nõuete ümberkujundamise, muu hulgas kohustuste vähendamise).

Kes kannab võlgade ümberkujundamise menetluskulud?

Võlgnik kannab võlgade ümberkujundamise menetluse kulud, sh riigilõivu (30 eurot) ja nõustaja määramise korral nõustaja tasu ja kulud.

Võlausaldajate menetluskulud jäävad nende endi kanda.

Võlgnikule ei anta menetluskulude kandmiseks riigipoolset menetlusabi riigilõivu tasumiseks. Võlgade ümberkujundamiskava täitmise korral ei pea võlgnik riigipoolse menetlusabi kulusid hüvitama.

Nõustaja määramise korral määrab kohus kindlaks summa, mille võlgnik peab nõustaja tasu ja kulutuste katteks kohtu deposiitkontole tasuma, ning tähtaja selle summa tasumiseks.

Nõustaja tasu ja hüvitamisele kuuluvate kulutuste arvestamise korra ning tasu piirmäärad kehtestab justiitsminister.

Kuidas taotleda võlgade ümberkujundamist?

Võlgade ümberkujundamiseks tuleb esitada avaldus enda elukoha järgsele maakohtule ning maksta riigilõiv 30 eurot. Oluline on aga tähele panna, et enne ümberkujundamisavalduse kohtule esitamist peab võlgnik astuma vajalikke samme, et saavutada võla ümberkujundamine kohtuväliselt. Seega peab võlgnik enne kohtule avalduse esitamist üritama jõuda võlausaldajatega võlgade ümberkujundamise osas kokkuleppele.

Avaldusele peab lisama järgmised dokumendid:

- **ümberkujundamiskava** (v.a kui inimene taotleb avalduses nõustaja kaasamist ümberkujundamiskava koostamiseks);
- **varanimelikiri** – võlgniku ja temaga koos elavate perekonnaliikmete vara ja kõigi sissetulekute nimekiri;
- **võlanimekiri** – võlgniku rahaliste kohustuste nimekiri avalduse esitamise seisuga, milles märgitakse kõigi võlausaldajate nimed, kontaktandmed ning põhinõude ja kõrvalnõuete eeldatavad suurused ja tagatised, tuues eraldi välja jooksvad kulutused (eluasemekulud, ülalpidamiskohustused jms) ja solidaarkohustused;
- võlgniku viimase kolme aasta tuludeklaratsioonide, pangakonto väljavõtete ja oluliste kohustuste aluseks olevate dokumentide (laenulepingud jms) ärakirjad.

Võlgade ümberkujundamiskava, varanimelikiri ja võlanimekiri tuleb kohtule esitada justiitsministri kehtestatud vormis.

Millal kaasatakse võlgade ümberkujundamise menetlusse nõustaja?

Nõustaja kaasatakse võlgade ümberkujundamise menetlusse kohtu määruse alusel. Kohus võib vastava määruse teha võlgniku avalduse alusel või omal algatusel. Nõustaja määramiseks saab võlgnik teha avalduse koos võlgade ümberkujundamise avaldusega või ka hiljem menetluse käigus.

Ilma võlgniku nõusolekuta kohus nõustajat ei määra.

Millised on nõustaja ülesanded?

Nõustaja ülesanne on:

- teavitada kohut ja võlausaldajaid erapooletult ning asjatundlikult võlgniku majanduslikust olukorrast ja makseraskuste ületamise võimalustest;
- nõustada ja abistada võlgnikku võlgade ümberkujundamise menetluse jooksul ning
- kontrollida võlausaldajate nõuete õiguspärasust ning võlgniku tehingute õiguspärasust ja otstarbekust.

Nõustaja muu hulgas:

- abistab võlgnikku võlgade ümberkujundamiskava koostamisel ja läbirääkimistel võlausaldajatega;
- annab kohtule teavet oma ülesannete täitmise kohta;
- hindab ümberkujundatavate nõuete tõendatust ja õiguspärasust ning teavitab kohut nõudest, mida tegelikult ei ole, mille suurus on ebaselge või mille õiguspärasust ega tõendatust ei saa hinnata;
- küsib vajaduse korral võlgnikult ja võlausaldajatelt tõendeid ümberkujundatavate nõuete kohta;
- täidab seadusest tulenevat või kohtu poolt antud muud ülesannet, mis on vajalik võlgade ümberkujundamismenetluse läbiviimiseks.

Millised on võlgade ümberkujundamise avalduse menetlusse võtmise tagajärjed?

- Peatub viivise või ajas suureneva leppetrahvi arvestamine võlgniku vastu suunatud nõudelt kuni ümberkujundamiskava kinnitamiseni või menetluse lõppemiseni (see ei kehti nõuete suhtes, mille ümberkujundamist võlgnik ei taotle).
- Võlausaldaja ei saa lõpetada võlgnikuga sõlmitud lepingut, millest tulenevate nõuete ümberkujundamist võlgnik taotleb, enne võlgade ümberkujundamise avalduse esitamist toimunud rahalise kohustuse rikkumisele tuginedes ega keelduda sel alusel oma kohustuste täitmisest.
- Kohus peatab võlgniku vara suhtes läbiviidava täitemenetluse (või sundtäitmise) raha sissenõudmiseks kuni ümberkujundamiskava kinnitamiseni või menetluse lõppemiseni. Siiski võib kohus võlausaldaja avalduse lubada peatatud täitemenetluse jätkamist.
- Kohus võib ümberkujundamiskava kinnitamiseni või menetluse lõppemiseni:
 - peatada kohtumenetluse, milles on võlgniku vastu rahaline nõue, mille kohta ei ole veel otsust tehtud;
 - tühistada hagi tagamise abinõud, sealhulgas pangakonto arestimise;
 - keelata võlausaldajatel võlgniku antud tagatistest tulenevaid õigusi teostada, muu hulgas pandieset müüa või selle müüki taotleda;
 - kohaldada muud esialgse õiguskaitse abinõud.

Kuidas toimub ümberkujundamiskava kinnitamine?

Võlgade ümberkujundamiskava menetlusse võtmise järel saavad võlausaldajad kahe kuni nelja nädala jooksul anda seisukoha võlgniku avalduse, tema võlgade ja taotletava ümberkujundamise kohta.

Kohus kinnitab ümberkujundamiskava kui ükski võlausaldaja ei ole sellele tähtaegselt vastu vaieldnud. Samuti võib kohus selle kinnitada, kui:

- ümberkujundamisega nõustus vähemalt pool pandiga tagamata nõuete võlausaldajatest, kelle nõuetega on esindatud vähemalt pool pandiga tagamata nõuetest; või
- kui kohtu hinnangul:
 - on võlgade ümberkujundamine poolte õigustatud huve ja õigusi kaaludes põhjendatud;
 - ümberkujundamiskava alusel ei kohelda mõnda võlausaldajat oluliselt halvemini võrreldes teiste võlausaldajatega, välja arvatud, kui mõne võlausaldaja eelistamiseks on mõjuv põhjus.

Millised on võlgade ümberkujundamiskava kinnitamise tagajärjed?

- Ümberkujundamiskava kinnitamisega hakkab selles ettenähtud õiguslik tagajärg kehtima võlgniku ja isiku kohta, kelle õigusi ümberkujundamiskavaga mõjutatakse. See tähendab, et kavaga hõlmatud võlgu peab võlgnik täitma vastavalt kavale.
- Ümberkujundamiskava kinnitamine ei vabasta võlgniku kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutavat isikut (nt käendajat) oma kohustuse täitmisest. Kui võlgniku kohustuse täitmise eest solidaarselt vastutav isik on kohustuse täitnud, on tal võlgniku suhtes tagasinõudeõigus üksnes selles ulatuses, milles võlgnik vastutab kohustuse täitmise eest ümberkujundamiskava järgi.
- Ümberkujundamiskava kinnitamine ei piira pandi või muu esemelise tagatisega võlausaldaja, kes ei nõustunud oma nõude ümberkujundamisega, õigust rahuldada oma nõue tagatise arvel.
- Ümberkujundamiskava kinnitamine ei välista võlausaldajate poolt vara tagasivõitmise hagi esitamist ja lahendamist täitemenetluses. Kohtutäitur annab ümberkujundamiskavaga hõlmatud võlausaldajatele saadu välja üksnes kohtu korraldusel ja ümberkujundamiskava alusel.
- Ümberkujundamiskava kehtivuse ajal ei saa esitada hagiavaldust ega avaldust hagita menetluses nõude alusel, mille kohta ümberkujundamiskava kehtib.
- Ümberkujundamiskava kinnitamisel jätkatakse ümberkujundamisavalduse menetlusse võtmisel peatatud täitemenetlust ja kohtumenetlust nõude suhtes, mille kohta ümberkujundamiskava ei kehti.
- Ümberkujundamiskava kehtivuse ajal ei saa esitada pankrotiavaldust nõude alusel, mille kohta ümberkujundamiskava kehtib.
- Ümberkujundamiskava kehtivuse ajal peab võlgnik andma kohtule järelevalve teostamiseks vajalikku teavet ja osutama abi järelevalvekohustuse täitmisel.
- Võlgnik või nõustaja esitab iga aasta möödumisel ümberkujundamiskava kinnitamisest kohtule ja võlausaldajatele aruande võlgniku varalise seisundi ja ümberkujundamiskava täitmise kohta, kui kohus ei otsusta teisiti. Kohus võib küsida võlgnikult või nõustajalt ka muul ajal aruannet ümberkujundamiskava täitmise kohta ja lasta seda võlgniku arvel kontrollida nõustajal või eksperdil.
- Võlgnik, nõustaja või võlausaldaja võib asjaolude muutumise korral, iseäranis võlgniku varalise seisundi olulisel muutumisel või võlgniku tegeliku varalise seisundi ilmnemisel, mis erineb oluliselt kohtule esitatud andmetest, esitada kohtule taotluse ümberkujundamiskava või selle täitmise tähtaja muutmiseks.

Ümberkujundamiskava kehtib kavas näidatud tähtaja jooksul, kui kogu kava ei täideta lühema aja jooksul või seda ei tühistata.

Millal võib kohus ümberkujundamiskava tühistada? Millised on tühistamise tagajärjed?

Kohus tühistab ümberkujundamiskava võlgniku avalduse alusel, samuti võlgniku pankroti väljakuulutamisel. Kohus võib ümberkujundamiskava tühistada ka juhul, kui ilmneb, et:

- võlgnik ei täida ümberkujundamiskavast tulenevaid kohustusi olulisel määral;
- ümberkujundamiskava kehtivuse ajast vähemalt poole möödumisel on ilmne, et võlgnik ei suuda sellega võetud kohustusi täita;
- võlgnik ei ole makseraskustes või on need ületanud ning võlausaldajate nõuete ümberkujundamine ei ole asjaolude olulise muutumise tõttu nende suhtes enam õiglane;
- võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud oluliselt ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate või oma kohustuste kohta;
- võlgnik on teinud makseid ümberkujundamiskavas nimetatata võlausaldajatele teiste võlausaldajate huvide oluliselt kahjustades;
- võlgnik ei osuta kohtule või nõustajale abi järelevalvekohustuse täitmisel või ei anna teavet, mida on vaja järelevalve teostamiseks;
- võlgnik jätab tasumata nõustaja või eksperdi tasu ja kulutuste katteks kohtu deposiiti kohtu määratud summa.

Ümberkujundamiskava tühistamisel:

- langevad tagasiulatuvalt ära võlgade ümberkujundamise avalduse menetlusse võtmise tagajärjed;
- võlausaldajal, kelle nõue ümberkujundamiskavaga ümber kujundati, taastub nõudeõigus võlgniku vastu esialgses suuruses (seejuures tuleb arvestada, mida võlausaldaja ümberkujundamiskava täitmise käigus on juba saanud).

SEADUS:

Võlgade ümberkujundamise ja võlakaitse seadus